

**„Mytologie“ vztahu
vesnic a měst na
českém území očima
sociologie**

Jan Sládek

Katedra sociologie FFUK

Evropské město, 5.12. 2008, FHS UK

Město a venkov 21. století

Měští lidé dojíždějící na venkov postupně docení rozdíl mezi plody dovezenými, utrženými na místě a vlastníma rukama vypěstovanými. Pozvolna jim docházejí sociální důsledky neosobního prodeje ve městech a – v kontrastu s tím – na osobním styku založené a kvantifikací nikdy ne plně postižitelné venkovské směny. Profesionální domácí i zahraniční zpravodajství bledne a šedne na pozadí venkovských osobně předávaných drbů. Hlas médií jako noviny, rozhlas a televize sem sice doléhá, ale jaksi slábne a mnohé jeho senzace ztrácejí na své moci. Místo vrtkavosti každodenních změn tu panuje větší konzervatismus názorů a postojů...

Bohuslav Blažek: Venkov, města, média, 1998

Město a venkov 21. století

Při pozornějším pohledu na současný svět však zjistíme, že ona velká témata, jako environmentální globální změny nebo globální vlivy ekonomiky na celou sociální sféru, vyrůstají z napětí a vztahů mezi rurálním (venkovským) a urbánním (městským) světěm, mezi rurální a urbánní kulturou, z jejich rozdílného systému hodnot, z jejich rozdílného přístupu k přírodě a člověku.

Lapka & Gottlieb, Rolník a krajina, 2000

Klasikové světové sociologie

- F. Tönnies – pospolitost a společnost (1887)

Pospolitost	Společnost
Emoce, sympatie, tradice, pokrevní vazby, sousedské vztahy, dar	Racionalita, věcnost, utilitarita, peněžní hospodářství

- É. Durkheim, recenze Tönniesova díla, 1889:

„Tak jako je komunismus režimem pospolitosti, je socialismus režimem společnosti. Ani jeden z těchto režimů není ideologickou koncepcí určenou k pozdějšímu uskutečnění, ale reálnými danostmi (faits réels), historickými produkty, jejichž pořadí je určeno. Tak, jako se společnost rodí z pospolitosti, rodí se socialismus z komunismu a nahrazuje jej.“

- G. Simmel, L. Wirth – městská kultura

Kritika dichotomie město – venkov

- Herbert Gans, 1962
  - Wirth ztotožnil protiklad město/venkov s industriální/preindustriální
  - Město není monolit (chicagská škola = redukce na centrum)
  - Na migraci má vliv spíše životní cyklus, sociální postavení
- Raymond Pahl, 1970
  - Venkovanství/měšťáctví je v rozvinutém kapitalismu „stavem mysli“
- Manuel Castells, 1972, 1975
  - „Kontinuita prostoru“ versus diskontinuita sociální

Pohledy českých sociologů I.

- I. A. Bláha, 1925, Sociologie dělníka a sedláka
  - Specifika selství oproti městkosti
  - Dichotomický pohled: selský lid a městské dělnictvo
  - Důraz na rozdíl v životním stylu a povahu práce
  - Základ sedláka: vztah k půdě, nezájem o cokoliv za humny (pragmatismus selského rozumu), šetrnost
  - Dominance hospodářských zájmů, nízká solidarita
  - Evoluční hledisko – je sedlák jevem trvalým?

Pohledy českých sociologů II.

- K. Galla, empirická studie Dolní Roveň, 1939
  - Rozhovory v rodinách (129x), populace 1081 (r. 1930)
  - Menší schematizace, detailnější členění (např. zaměstnání), citlivost pro region
  - Dynamika:
    - „Dolní Roveň přestane býti typickou českou vsí teprve tehdy, až skladbou svého obyvatelstva a ostatními rysy hospodářskými a sociálními (počet obyvatelstva, jeho venkovanství, selskost, převažující zemědělství atd.) se odliší od ostatních malých venkovských obcí neměstské povahy.“
  - Urbanizace = „kulturně asimilační pochod“
  - Role techniky a dojíždění za prací

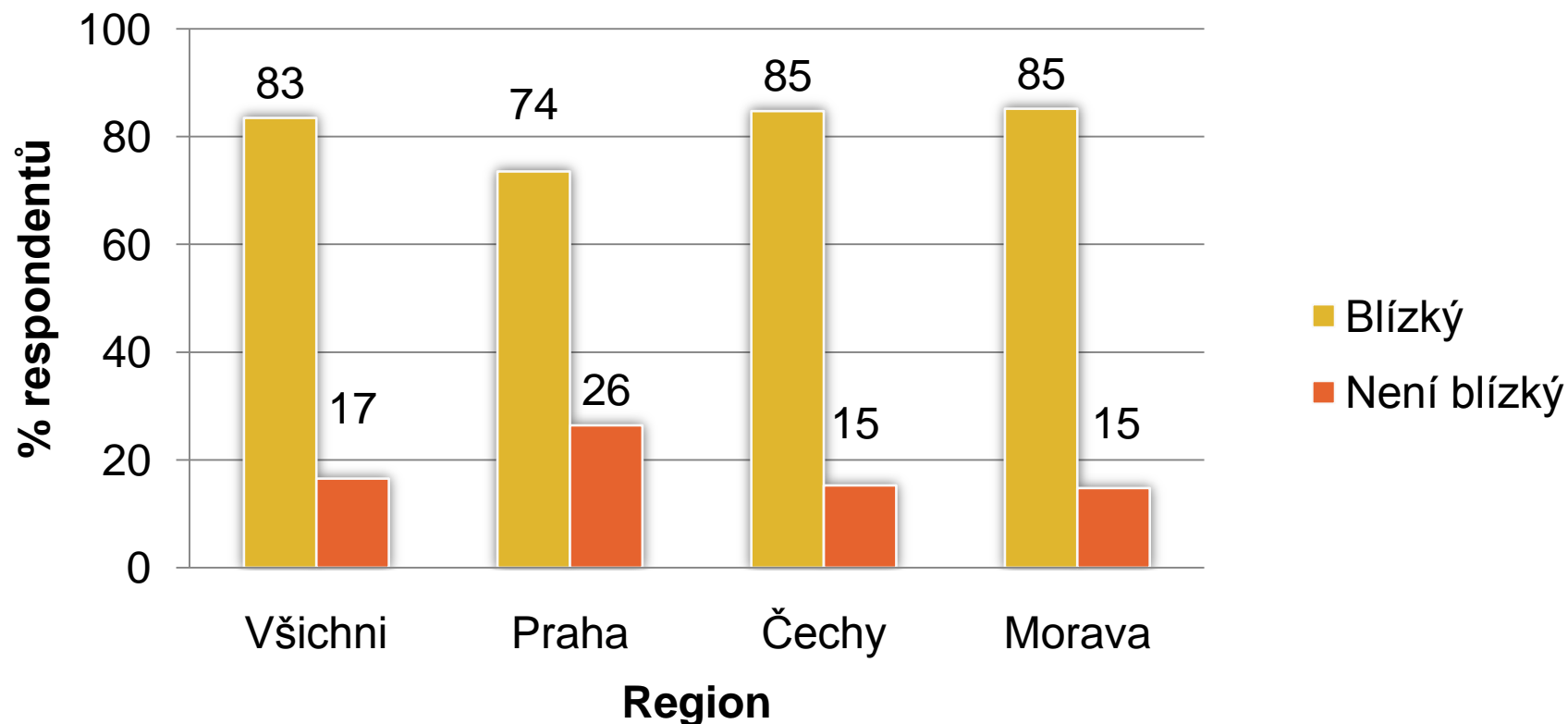
Urbánní vývoj na území ČR 1945-1989

- Musil: „socialistická urbanizace“, nebo „urbanizace v socialistických zemích“?
- Pomalý růst hlavních měst, rychlý růst středně velkých i malých měst a nízký nebo žádný rozvoj suburbanizace (Musil)
- Regionální kontext: vysídlení (a následné dosidlování)
- Zestátnění, kolektivizace, ústup tradičních forem
- Rekreační hodnota venkova – chalupáři a chataři
- Typologie venkovů (Radim Perlín):
  - Suburbánní zóna, bohatá zemědělská oblast, bohaté a chudé Sudety, vnitřní periférie (viz Müller, Musil, 2008), moravsko-slovenské pomezí

Výzkum Aktér 2008

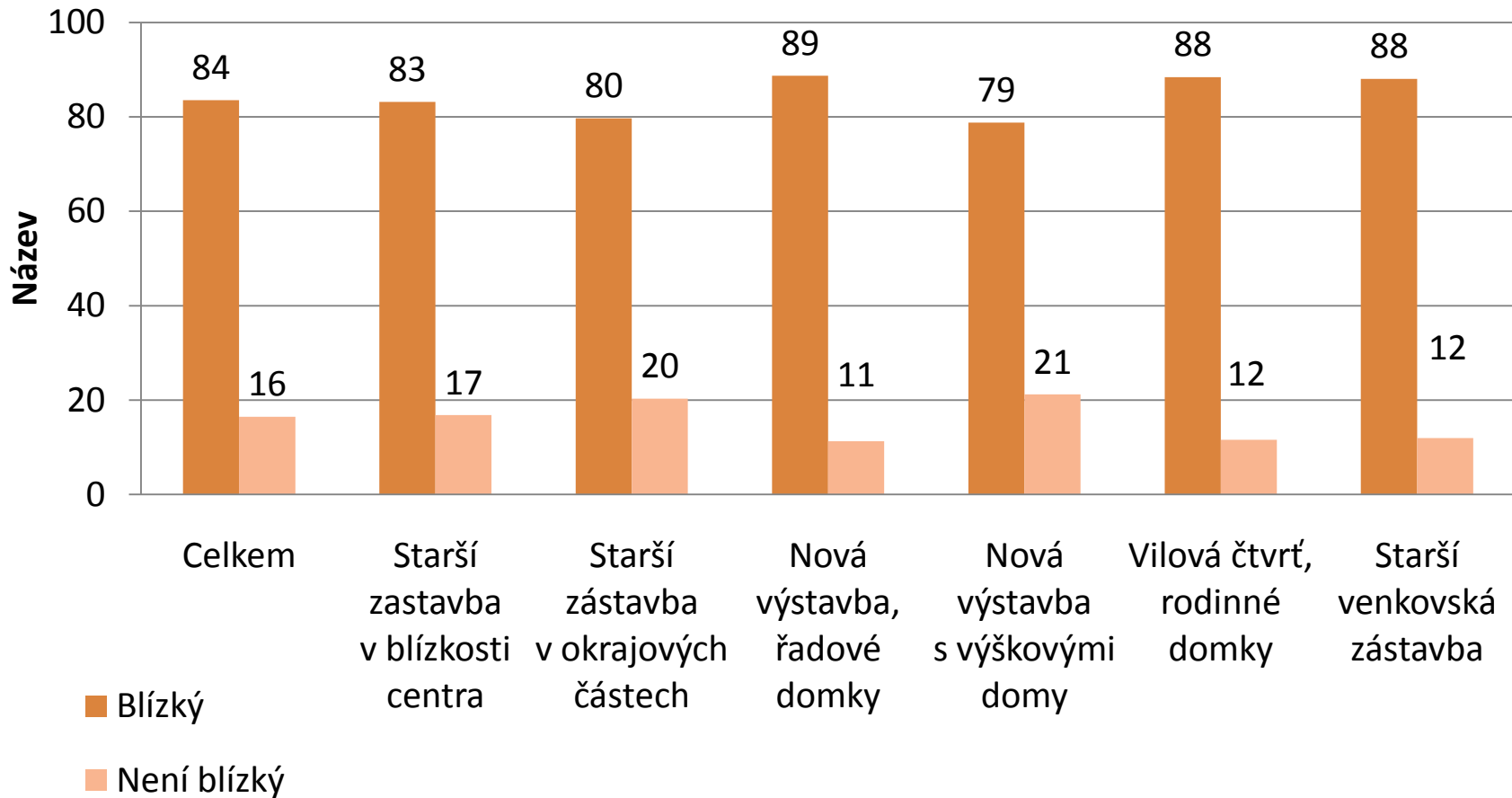
- V rámci výzkumného záměru „Aktér a rizika“
- 1081 dotázaných, starší 18 let
- Kvótní výběr
- Sběr dat: 23.1. – 30.1. 2008

Vztah k místě bydliště podle regionu

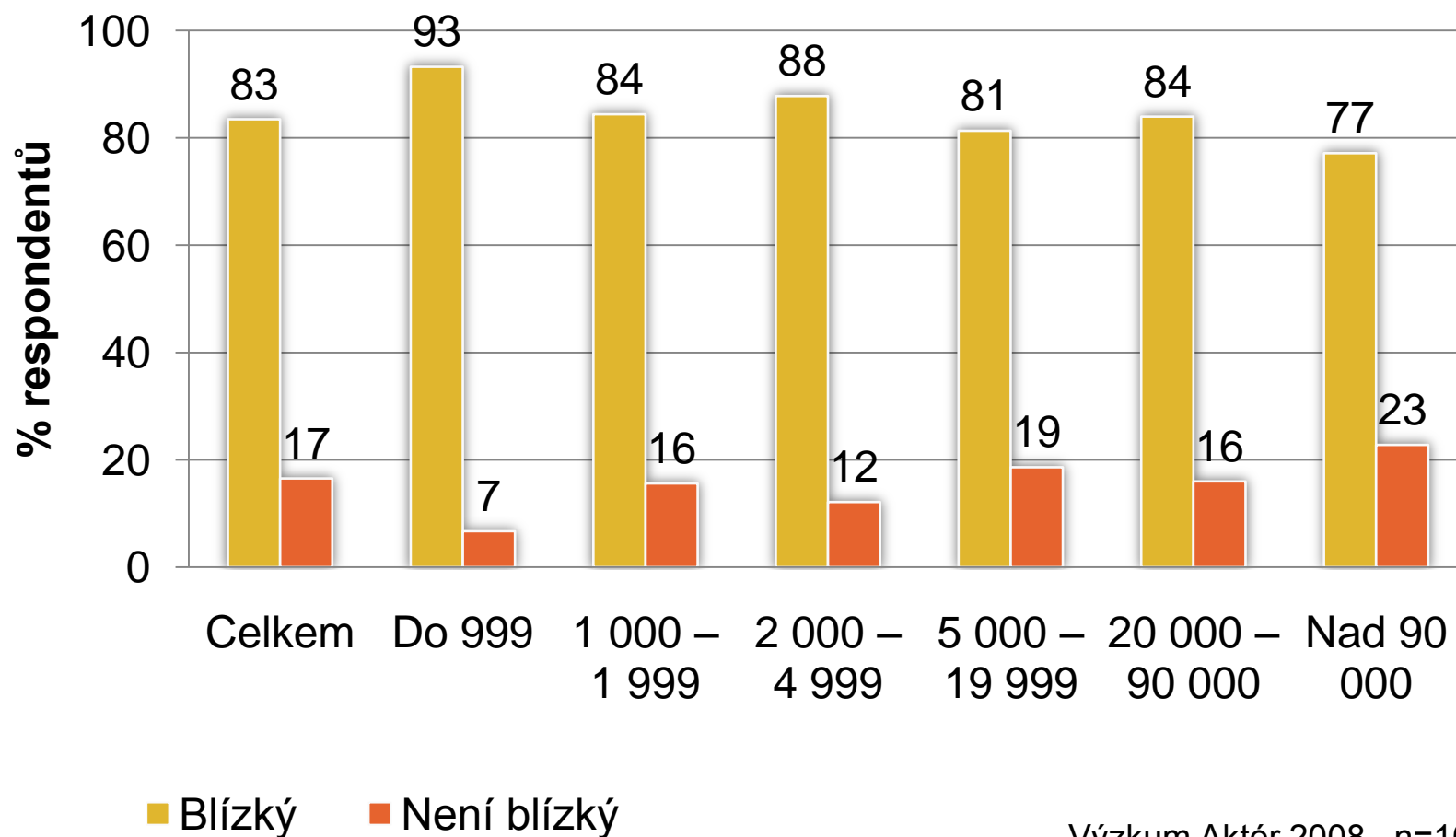
Výzkum Aktér 2008, n=1077

Vztah k místě bydliště podle typu zástavby

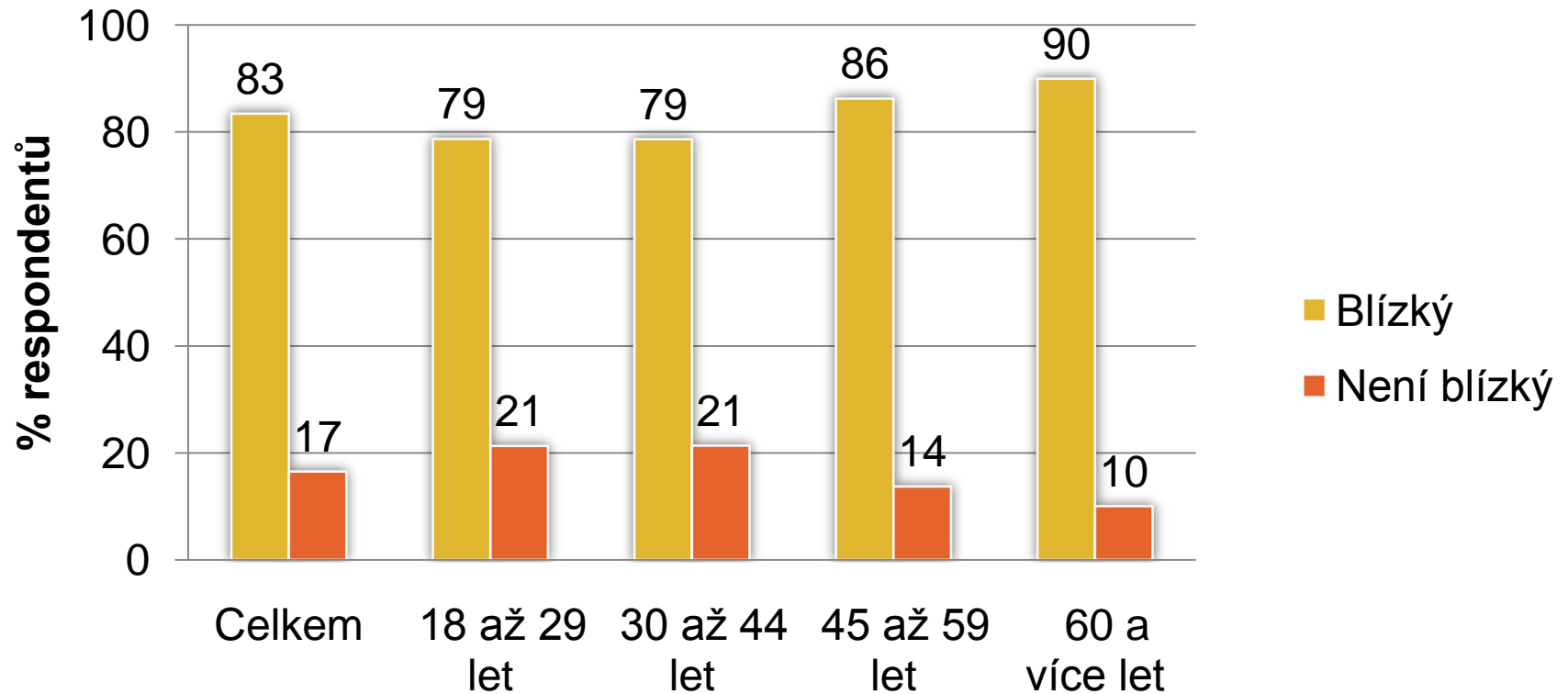
Výzkum Aktér 2008, n=1077

Vztah k místě bydliště podle velikosti obce

Výzkum Aktér 2008, n=1077

Vztah k místě bydliště podle věku

Výzkum Aktér 2008, n=1075

Město a venkov: mytologie, nebo sociologie?

- Problémy:
  - Přejímání konceptů ze zahraničí (USA)
  - Zjednodušení a pomnutí historického vývoje
  - Užívání venkova jako prostředku kritiky soudobé společnosti
- Výzkumná agenda
  - Menší komparativní studie dvou vyhraněných typů lokalit
  - Ve větší šetřeních důraz na specifika regionů a jejich zastoupení
  - Zkoumání role jiných než sídelních proměnných (vyšší stupně analýzy)

Prezentace dostupná na <http://jansladek.eu>